

Osoby niesłyszące zwykle się postrzegają jako pasywnych uczestników życia kulturalnego, raczej odbiorców niż kreatorów - i to odbiorców wymagających szczególnych, „specjalnych” udogodnień, jak na przykład napisy. W proponowanym projekcie chciałabym przyjrzeć się osobom niesłyszącym z innej perspektywy: jako samoświadomym, aktywnym i kreatywnym uczestnikom kulturowej wymiany. Polem na którym się koncentruję jest film, którego historia przeplata się nad wyraz często z losami i aktywnościami osób głuchych.

Głównym celem projektu jest wyłuskanie ze źródeł historycznych (takich jak prywatne i oficjalne dokumenty, patenty, dokumentacja techniczna, narracje autobiograficzne czy filmy), przedstawienie i analiza niezwykle skomplikowanych, a przede wszystkim wzajemnych relacji i wpływów filmu (rozumianego jako dzieło sztuki, ale także wynalazek i technologia) oraz głuchoty. Relacje te są bardziej dogłębne i doniosłe, niż zwykle się uważać zarówno na gruncie filmoznawstwa, jak i studiów nad głuchotą (*Deaf Studies*) czy nad niepełnosprawnością (*Disability Studies*). Jednym z wynalazców kina był praktycznie całkiem głuchy Thomas A. Edison, a jedną z największych gwiazd wczesnego kina Lon Chaney, dziecko głuchych rodziców – a to tylko początek listy. W amerykańskich filmach w epoce kina niemego zatrudniano wielu głuchych aktorów (z jednym z nich, Redmondem Granvillem, współpracował Charlie Chaplin), którzy po wprowadzeniu dźwięku podzielili losy wielu aktorów-imigrantów: opuścić musieli branżę filmową. Co interesujące dźwięk w filmie, który wykluczył głuchych widzów, wiele im zawdzięcza, bowiem firmy pracujące nad instrumentami wzmacniającymi dźwięk dla niesłyszących niejednokrotnie współpracowały także z wytwórniami filmowymi w staraniach nad udźwiękowieniem kina, które to zagadnienie także jest przedmiotem zainteresowania w ramach projektu.

Głusi byli – i są do tej pory – także twórcami filmowymi. W ramach projektu zbadane i porównane zostaną dwa niezależne ruchy filmowe: amerykański z początków XX wieku oraz polski z okresu Polski Ludowej. Przyjrzeć się jak w odmiennych kontekstach historycznych, politycznych, społecznych i kulturowych tworzyli filmy głusi Polacy i Amerykanie. Badania dotyczące amerykańskiej produkcji filmowej głuchych będą miały charakter archiwalny i filmoznawczy - opierać będą się na analizach dokumentów oraz samych filmów. W przypadku polskich amatorskich twórców filmowych zastosowane będą musiały być inne metody badawcze, ponieważ społeczności niesłyszących nie dysponują tak zorganizowanym i profesjonalnym systemem zbierania i archiwizowania dorobku kulturowego. Dlatego też polegać trzeba będzie na innych źródłach: wspomnieniach i opowieściach niesłyszących twórców filmowych, które zebrane zostaną w formie etnograficznych wywiadów. Wywiady z głuchymi filmowcami prowadzone będą w Polskim Języku Migowym, a ich celem będzie nie tylko odtworzenie historii polskiego głuchego ruchu filmowo-amatorskiego, ale także stworzenie bazy filmów, która w przyszłości pozwoli na dalsze prace nad tym zagadnieniem kolejnym badaczom.

Mam wielką nadzieję, że efektem projektu będzie nie tylko nowa wiedza i narzędzia metodologiczne, ale także korzyść dla polskiej społeczności niesłyszących, która staje obecnie wobec wyzwania zdefiniowania się na nowo oraz rozpoznania i ochrony swojego dziedzictwa kulturowego.